

T.a.v. Mw. Bromet

Land- en Tuinbouworganisatie Nederland
Adres : Bezuidenhoutseweg 105-113
2594 AC Den Haag
Telefoon : +31(0)70-3382700
E-mail : secretariaat@lto.nl
KvK : 40413400
Rekening : NL32 RABO 0357606760

Datum : 29 januari 2019
Ons kenmerk : AL/MvdS/190128
Onderwerp : Reactie LTO Nederland op initiatiefnota 'De Verborgen Vervuiler' Stop de CO2-uitstoot uit veen'
Informatie : Gerbrand van 't Klooster, gvtklooster@lto.nl

Geachte mevrouw Bromet,

LTO Nederland heeft kennisgenomen van uw concept initiatiefnota '*De Verborgen Vervuiler: Stop de CO2-uitstoot uit veen*' en gaat graag in op uw verzoek om hierop te reageren. Allereerst onze complimenten voor uw gedegen studie over de problematiek van bodemdaling en CO2-uitstoot en het initiatief om dit te agenderen. Het doet ons goed te lezen dat politici zich de problematiek eigen maken en verdiepen in datgene waar we als landbouw dagelijks mee te maken hebben. De problematiek van bodemdaling in de veenweidegebieden en de gevolgen daarvan voor onze leden, heeft onze zorg. Daarom heeft LTO Nederland ook zelf een visie ontwikkeld, namelijk de '*Visie problematiek bodemdaling en slappe bodems*' (zie bijlage).

Duurzame oplossingen voor veenweidegebieden

Zoals u in onze visie kunt lezen, stelt LTO Nederland zich tot doel om de volgende bijdrage te leveren aan de problematiek van de veenweidegebieden en bodemdaling:

- 1) terugdringen van schadelijke emissies (broeikasgassen),
- 2) werken aan energie- en klimaat neutrale/klimaatbestendige land- en tuinbouw,
- 3) streven naar circulaire productiesystemen in land- en tuinbouw,
- 4) werken aan een vruchtbare bodem door onder meer het vastleggen van CO2,
- 5) versterken biodiversiteit, kwaliteit bodem en verbeteren bufferend vermogen (water),
- 6) produceren van groene energie met omgeving, inkomsten komen terecht bij boer en tuinder,
- 7) claimen van 'klimaatprestaties' en CO2-credits door vastleggen en opslag.

Mede vanuit deze doelstellingen zijn we bereid om via een integrale gebiedsaanpak mee te werken aan duurzame oplossingen voor de veenweideproblematiek. Zoals u van ons mag verwachten, zetten wij daarbij de boer, het gezin en de (duurzame) toekomst van het bedrijf voorop.

Kennisontwikkeling noodzakelijk

In uw initiatiefnota stelt u voor om de transitie van de landbouw in het veenweidegebied te versnellen, de peilen te verhogen en de huidige landbouwfunctie ter discussie te stellen. Echter er zijn nog geen alternatieve verdienmodellen en bovendien lopen er momenteel proeven die nog niet uitgewezen hebben dat natte teelten of nat grasland per saldo zullen leiden tot broeikasgasreductie. Peilaanpassingen hebben namelijk reducerende gevolgen voor CO2-emissie en producerende gevolgen voor methaan (CH4) en lachgas (N2O). Deze gassen zijn respectievelijk 26 en 265 maal

sterker opwarmend voor de aarde. We weten best veel over het terugdringen van bodemdaling, maar nog weinig over het beperken van CO₂-emissie. Daarom hebben publieke en private partijen aan de Veenweideklimaattafel eind vorig jaar een Onderzoeksagenda gepresenteerd. Uit deze Onderzoeksagenda zal blijken welke maatregelen effectief zijn voor zowel bodemdaling als CO₂-reductie. Eind 2019 zullen de eerste resultaten opgeleverd worden.

Breng verdienmodellen niet in gevaar

Over het beperken van bodemdaling is in de afgelopen decennia veel kennis opgedaan, onder andere door onderzoeken van het Veenweide Innovatie Centrum (VIC) en Wageningen University & Research (WUR). We weten daaruit dat de door u aangehaalde drainagetechnieken effectief zijn in het beperken van bodemdaling. Maar emissie van broeikasgassen is een samenspel van veel factoren, waaronder oxidatie. Het pleiten voor peilfixatie zonder zicht te hebben op de effecten van alle broeikasgassen, is echt een stap te ver. Bovendien brengt dit het huidige verdienmodel in gevaar en ook de waarde van de landbouwgrond van de betreffende melkveebedrijven (dat als onderpand dient voor financiering). Peilfixatie en het langzaam natter maken van de grond leidt tot waardedaling en uiteindelijk tot bedrijven en gezinnen die letterlijk en figuurlijk onder water komen te staan.

We moeten ervoor waken dat we bestaande verdienmodellen overboord gooien terwijl er nog geen nieuwe beschikbaar zijn én we ook niet weten of die nieuwe verdienmodellen het broeikasgasprobleem zullen oplossen. Daarom is een structurele inzet van compensatie voor inkomensderving en waardedaling noodzakelijk en deze zou niet afhankelijk moeten zijn van toekomstige politieke keuzes.

Stimuleren in plaats van ge- en verboden

In de initiatiefnota pleit u ook voor het niet meer keren van grond ter verbetering van het grasland/graszode en voor maisteelt. Er zijn voldoende alternatieve grondbewerkingen voor handen die nauwelijks of niet de oxidatie negatief beïnvloeden, bijvoorbeeld de strokenfreesmethode. Hier worden proeven mee gedaan en boeren werken er in de praktijk al mee. Het niet meer kunnen vernieuwen van de graszode maakt het grasland uiteindelijk ongeschikt voor gebruik. Daarnaast heeft mais in het voederrantsoen een sterk reducerende werking op uitstoot van methaan in de stal en heeft mais minder water nodig en put daardoor de grondwaterstand minder uit dan gras. Bij mais staat de grondwaterstand voor een groot gedeelte van het groeiseizoen dan ook hoger dan bij gras.

Een verbod op kerende grondbewerking vraagt ook om handhaving. Gemeenten staan hiervoor aan de lat en pakken deze taak niet op. Wat ons betreft is een verbod niet de weg om het beoogde doel te bereiken, stimulering van het gebruik van juiste technieken en het door ontwikkelen van deze technieken is vele malen effectiever.

Puntsgewijze reactie op de Initiatiefnota

Naast deze meer algemene bevinden, zouden we graag ook willen reageren op enkele specifieke punten in uw Initiatiefnota.

- In de titel spreekt u over het stoppen van CO₂-uitstoot, dit is alleen haalbaar op gronden waar plas-dras staan. Er vindt dan echter ook emissie van methaan en lachgas plaats waardoor de winst per saldo negatief is. Het zou beter zijn de uitstoot van alle broeikasgassen mee te nemen in het overwegen van maatregelen.
- Oxidatie van veen vindt ook plaats onder zuurstofarme omstandigheden. Wetenschappers zijn het erover eens dat hydrologie niet de enige bepalende factor is, nader onderzoek is absoluut noodzakelijk.
- In uw nota refereert u eraan dat laag peil louter een landbouwkundige wens is. Daar waar peilen lager dan 80-90 cm onder het maaiveld zijn ingesteld, is dit echter een gevolg van grote verschillen in maaiveldhoogten in combinatie met de wens van waterschappen om grote peilvakken in te richten waarbij voldoende drooglegging voor laaggelegen gedeeltes leiden tot grote drooglegging voor de rest. Deze aanpak van waterschappen sluit aan bij het creëren van

robuuste watersystemen met lage beheerkosten. LTO Nederland pleit ervoor dat juist in het veenweidegebied maatwerk nodig is.

- In uw nota spreekt u over inkomstenverlies bij de boer. We willen u erop wijzen dat transformatie van de landbouw met minder kilogrammen melk per hectare in de hele keten leidt tot inkomsten- en banenverlies, zowel bij de leveranciers als bij de afnemers. Halvering van de melkstroom vanuit het veenweidegebied zou al snel leiden tot verlies van 2 miljoen ton melk.
- Welke kansen peilverhoging in veenweidegebieden geven voor weidevogels en biodiversiteit, werken we uit met diverse partners in het Deltaplan Biodiversiteit. Samenhang met dit deltaplan is naar onze mening noodzakelijk.
- U stelt dat de kosten van onderwaterdrains 2000-2500 per ha per jaar bedragen. Dat is onjuist, het betreft hier de investering en niet de jaarlijkse kosten. PBL heeft becijferd dat deze 165 euro per ha per jaar zijn. Voor gronden die slecht doorlatend zijn en waarvoor put op peilgestuurde drainage nodig is, is dat ongeveer 250 euro. Uitgaande van 10 ton CO₂-reductie per ha per jaar zijn de kosten € 16,50 - € 25,00 per ton CO₂ per jaar en is daarom in het klimaatakkoord aangeduid als een van de meest kosteneffectieve maatregel.
- Onderwaterdrainage is een bewezen techniek. Middelen zouden ingezet moeten worden om deze techniek op korte termijn toe te kunnen passen. Daarmee wordt verdere bodemdaling voorkomen en meer ervaring opgedaan bij boeren. Daarvoor is breed draagvlak.
- Proeven wijzen uit dat reductie van bodemdaling en CO₂-uitstoot door middel van slootpeilbeheer geen oplossing biedt. Het goed beheer van grondwater en bodemvocht daarentegen wel (naast andere factoren). Uw voorstel om een peil van 60 of 35 cm minus maaiveld in te stellen is dan ook niet de weg die wij voorstellen. Wij zijn ervan overtuigd dat in het gericht sturen op grondwater en bodemvocht een belangrijk deel van de oplossing ligt voor het beperken van bodemdaling en CO₂-uitstoot in combinatie met de melkveehouderij. Om die reden heeft LTO Noord met partners waaronder de waterschappen het concept van Boeren Meten Water ontwikkeld, waarbij boeren met behulp van sensortechnieken grondwaterstanden en bodemvocht meten om samen met waterschappen het waterbeheer optimaal af te stemmen op beperken van veenoxidatie. Een concept dat met veel enthousiasme ontvangen wordt door boer en waterschap en een grootschalige uitrol verdient.
- Het stoppen van CO₂-uitstoot uit veen of andere gronden is ongeacht het peil niet te voorkomen, er zullen altijd broeikasgassen vrijkomen, hetzij CO₂, CH₄ of N₂O.
- U omschrijft de landbouw als een bodemuitputter die alsmaar intensiever wordt en overmatig mest en bestrijdingsmiddelen gebruikt. Hierin herkennen wij ons absoluut niet! De Nederlandse land- en tuinbouw gebruikt steeds minder mest en gewasbeschermingsmiddelen. Ik verwijs ook naar de [visie van LTO Nederland ten aanzien van de grondgebondenheid in de melkveehouderij](#) en [de visie 'Plantgezondheid 2030: Gezonde teelt, gezonde toekomst'](#).
- U stelt voor een veencommissaris aan te stellen. Vanuit het oogpunt van het bijeen brengen van beleidsopgaven vanuit verschillende ministeries en overheidslagen kunnen we dat onderschrijven, mits dat leidt tot een duidelijk faciliterend kader voor gebiedsprocessen waarbij initiatieven uit de gemeenschap en draagvlak bij onze leden vooropstaat. Wij hebben goede voorbeelden van samenwerking tussen de landbouw, provincie en waterschap waar met enthousiasme vanuit alle partijen wordt samengewerkt om de veenweideproblematiek te tackelen.

Ter afsluiting, LTO Nederland wil op het veenweidedossier betekenisvol zijn voor haar leden en voor de maatschappij. Wij zijn dan ook voorstander van een aanpak voor het veenweidegebied, gericht op regionaal maatwerk en met oog voor de menselijke maat. Wij zien kansen in gebiedsprocessen, met een centrale rol voor waterschap en boer én een goed ondersteunend beleidskader met middelen. We denken graag in het ontwikkelen van dit kader, o.a. middels de verschillende IBP-veenweidepilots die het ministerie voorstaat.

Afgelopen jaren hebben we een succesvolle werkwijze ontwikkelt met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer om de wateropgaven, zoals de Kader Richtlijn Water (KRW) in het landelijk gebied, in te vullen. Eén van de succesfactoren is praten met boeren en niet over boeren. Deze DAW-filosofie bouwen we graag samen met andere partijen uit voor een succesvolle veenweideaanpak. Wij zijn bereid om een nadere toelichting te geven op onze suggesties en aanbevelingen. Wij nodigen u graag uit om effectieve voorbeelden in het gebied te laten zien.

Met vriendelijke groet,

Trienke Elshof
Portefeuillehouder leefomgeving LTO Nederland

Bijlage: 'Visie problematiek bodemdaling en slappe bodems' van LTO Nederland